

Головко О. М.

аспірант Науково-дослідного інституту інформатики і права Національної академії правових наук України,
асистент кафедри кримінального права та правосуддя

Навчально-науковий інститут права і соціальних технологій ЧНТУ

ЗАКОНИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА: ФІЛОСОФСЬКО-АНТРОПОЛОГІЧНИЙ ВИМІР

*У даний момент вирує дискусія стосовно майбутнього цивілізації, що заохочується в новій ситуації швидкого наукового й технічного поступу.
Альфред Порт Вайтгед*

Перед сучасною українською спільнотою в період загрози інформаційної безпеки нашої держави постало питання, що ж таке інформаційне суспільство: черговий міф для відволікання уваги від поточних соціально-економічних проблем чи реалії сьогодення, котрі перманентно впливають на суспільно-політичне життя не тільки України, а й усього світу?

У сучасному розумінні «інформаційне суспільство» – це передусім гуманітарна категорія, що описує якісні суспільні трансформації, зміщення акцентів із виробничої до невиробничої сфер, зміну характеру інформаційних потоків, групових та індивідуальних ідентичностей [3, с. 5].

З даного питання сьогодні активно ведуться дискусії юристами, філософами, соціологами та політологами. Різні аспекти інформаційного суспільства (далі – ІС) стали предметом широких громадських дискусій. Вони викликають не тільки загально філософський інтерес, але й стають надзвичайно важливими для вирішення нагальних практичних проблем.

У ході обговорення ідей і концепцій ІС будуються уявлення про особливості якісно оновленої системи суспільного устрою. В динамічному русі відбувається дослідження майбутніх механізмів влади та управління, формування та переосмислення цінностей в новітньому процесі життєдіяльності людини та суспільства тощо.

Науковці особливо акцентують увагу на масовому застосуванні всесвітньої мережі Інтернет. Так, наприклад, Баранов О.А. доречно зазначає,

що треба особливо ретельно дослідити нові правові обставини функціонування засобів масової комунікацій в умовах широкого використання інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема інтернет-технологій [1, с. 229].

Сьогодні дослідження законів функціонування ІС як явища, що створює передумови для формування нової парадигми людського світосприйняття стало сприйматися як нагальна потреба. Поступово про необхідність зміни підходів у теоретичному та практичному сенсі стає зрозумілим не тільки науковцям, а й правозахисникам, політикам, юристам-практикам, адже всі ми вже давно знаходимося у вимірі інформаційного суспільства.

Теоретичною основою дослідження стали праці та наукові тези філософів, соціологів та футурологів у сфері інформаційного права. У науковому аналізі використовуються доробки таких науковців як Д. Дубов, І. Бачило, О. Соснін.

Основним напрямом дослідження людської спільноти в інформаційно-комунікативному вимірі найближчим часом, на нашу думку, є задоволення нагальної потреби більш чітко окреслити контури інформаційного суспільства як нового ступеня розвитку світового співтовариства.

Перехід до ІС, в якому інформація та знання виступають в якості основної соціальної цінності, означає радикальні зміни не тільки в суспільно-політичному, але й в економічному сенсі.

Правовідносини та правила поведінки у сфері розроблення й застосування високих технологій є проявом волі суспільства та забезпечуються прогресивними (інноваційними) заходами соціально-інформаційного впливу [2, с. 14].

Сутністю процесу формування глобальної системи ІС на нових цивілізаційних принципах децентралізації та оптимізації є становлення системи відкритого, індивідуалізованого суспільства, що створює сприятливі

умови для безперервної освіти і самонавчання протягом усього життя людини. Так, інформатизація служить реалізації таких напрямів розвитку таких якостей особистості як компетентність у вузькопрофільних та широко профільних галузях, світогляд та творчість, оскільки забезпечує доступ до інформаційних ресурсів суспільства та надає ефективні засоби їх освоєння. Незважаючи на те, що прогрес ІС все більше асоціюється з володінням знаннями та інформацією, необхідно враховувати конкретні соціальні умови розвитку інформаційного суспільства в різних регіонах планети, а також психологічні та ідеологічні фактори, що піднімають роль інформації та знання в суспільній свідомості.

Основна ідея інформаційного суспільства у соціогуманітарному вимірі полягає у досягненні нової фази розвитку – «суспільства знань» і забезпечення для всіх рівного доступу до них [3, с. 3-4].

Вчені та науковці намагаються встановити, яке суспільство можна вважати інформаційним, що є його відмінними ознаками, які соціальні проблеми можуть бути вирішені і які соціальні цілі досягнуті при його побудові. На рівні окремих держав приймаються національні програми переходу до інформаційного суспільства. Зокрема, в Україні також існує така програма, яка була прийнята 09.01.2007, а саме «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки».

З цього можна дійти висновку, що з економічної точки зору індустріальне суспільство, де споживалися в основному товари перетворюється на суспільство, в якому основний ринок збуту займають послуги. Власне, в цьому й полягає основна суть переходу до ІС, оскільки інформація стає основним ресурсом. З цього випливає ряд особливостей в різних сферах, зокрема соціально-політичній та філософсько-правовій, де існуючі догми індустріального суспільства вже не спрацьовують.

Варто погодитись з думкою, що інституціональний розвиток засад інформаційного права відіграватиме дедалі більшу роль, найближчим часом воно стане повноцінною сферою права, яка відіграватиме визначальну роль у

розвитку суспільства XXI століття, і наша юридична наука має бути до цього готовою [2, с. 14].

Однак, формування ІС ставить перед людством та всім цивілізованим світом велику кількість проблем технологічного, соціально-економічного і політико-правового характеру.

З доктринальної точки зору основними філософськими протиріччями інформатизації можна виділити такі:

- оптимізм з приводу включення індивіда в інформаційне середовище, незважаючи на небезпеку маніпуляції як індивідуальною, так і суспільною свідомістю;

- інтеграція в суспільстві та інформаційна нерівність;

- зростання можливостей для саморозвитку особистості і глибока криза духовності в інформаційному суспільстві;

- інформатизація як універсальний для всього людства шлях прогресу і неможливість побудови людством уніфікованого суспільства знань.

Зазначимо, що складні й динамічні процеси переходу до ІС безпосереднім чином позначаються на соціальній свідомості та правосвідомості. Враховуючи, які значні зміни відбуваються в українському ком'юніті дослідження формування свідомості нових поколінь в інформаційному суспільстві є досить актуальним і ставить перед суспільством глобальні філософські питання.

Виходячи із вищезазначеного, можна виділити ряд характерних особливостей становлення інформаційної цивілізації. Ми вважаємо найбільш суттєвими наступні з них:

1. ІС притаманно, в першу чергу, формування умов для вирішення глобальних проблем людства, тобто в результаті передбачається забезпечення подальшого сталого розвитку людської цивілізації.

2. Способом взаємодії суспільства і природи на етапі становлення ІС є інтенсивно-еволюційний шлях сталого розвитку, що забезпечує подальшу безпеку цивілізації.

3. Постіндустріальному суспільству характерні наступні процеси: інформатизація свідомості, виховання, освіти, культури, моральності та права. У результаті реалізації цих процесів з'явиться нова людина, якій буде притаманна наявність пріоритету основних загальнолюдських цінностей.

4. ІС неможливо створити в окремо взятій країні, вирішення глобальних проблем під силу лише людству в цілому. У філософській доктрині вбачається, що на цьому етапі буде реалізований новий вид ненасильницької демократії, що дозволить кожній людині дійсно брати участь у прийнятті відповідальних рішень.

Власне, останній критерій означає можливість участі кожної людини в прийнятті глобальних рішень, що стосуються не стільки навіть національних питань, скільки людства в цілому, актуальних питань в глобальному, планетарному масштабі.

Таким чином, більшість процесуальних проблем становлення та розвитку ІС не досліджені повністю, оскільки, по-перше, інформатизація тільки відбувається, можна сказати, знаходиться на початковому етапі; по-друге, динаміка постіндустріального суспільства настільки блискавична, що потребує постійного контролю, аналізу та невинних досліджень як з боку науковців, так і з боку громадськості. При цьому ніхто не залишається осторонь суспільних процесів, що спричиняє інформатизація – в цьому й полягає основна сутність становлення інформаційного суспільства, котре ще називають постіндустріальним.

Список використаних джерел

1. Баранов О. А. Пріоритетні напрями розвитку інформаційного права в Україні / О. А. Баранов // Держава і право : Юридичні і політичні науки : Збірник наукових праць. – 2011. – Вип. 52 . – С. 225-231.

2. Бачило І., Соснін О. Інформаційне право як запорука інноваційного розвитку нації / Бачило І., Соснін О. // Віче. – 2012. – № 1. – с. 12-14.

3. Дубов Д.В. Інформаційне суспільство в Україні: глобальні виклики та національні можливості: аналіт. доп. / Д.В. Дубов, О.А. Ожеван, С.Л. Гнатюк. – К.: НІСД. – 2010. – 64 с.